



روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی ایران

شامل: متن قوانین - تصویبنامه ها - صورت مفصل مذاکرات مجلس شورای ملی - اخبار رسمی - فرامین - انتصابات - آئین نامه ها - بخش نامه ها - آگهی های رسمی و قانونی سؤالات

سال پنجم - شماره ۱۲۹۰

صفحه ۴۸۱۱

۲ شنبه ۳ مرداد ماه ۱۳۲۸

پیر: سی و هفتمین شماره

دوره: یازدهم قانونگذاری

شماره مسلسل ۱۷۴۸

روزنامه یومیه

فهرست مندرجات

صورت مشروح مذاکرات صدو نود و ششمین جلسه دور یازدهم از صفحه ۱ تا ۶ آگهی های رسمی ۷

مذاکرات مجلس

جلسه ۱۹۶

صورت مشروح مذاکرات جلسه روز یکشنبه دوم مردادماه ۱۳۲۸

فهرست مطالب:

- ۱ - تصویب صورت مشروح مجلس
- ۲ - نطق آقای نخست وزیر
- ۳ - بیانات آقای مکی در موضوع نفت
- ۴ - تنفس و تشکیل مجدد مجلس
- ۵ - تنفس مجدد برای تشکیل جلسه خصوصی

مجلس ساعت ۹ وربع قبل از ظهر بریاست آقای رضا حکمت تشکیل گردید

۱- تصویب صورت مشروح مجلس

رئیس - نسبت بصورت مجلس دیروز نظری هست؟ آقای دهقان .

دهقان - نماینده محترم آقای دکتر بقائی دیروز اینجا صحبتهایی فرمودند که چون در صورت مجلس درج شده است اگر جواب داده نشود بعقیده بنده یک امر ضروری فوت شده است .

رئیس - آقای دهقان شما نسبت بصورت جلسه اعتراضی دارید؟ فرمائید ، جواب او موردی ندارد .

دهقان - نه قربان راجع بمندرجات صورت جلسه بنده عرضی دارم بنده میخواهم عرض کنم که یک مسائلی اینجا مطرح است نمایندگان در قضاوت و اظهار عقیده خودشان کمال آزادی عقیده را دارند هر کس هر نظر و عقیده ای دارد باید با کمال آزادی و سرحایت بیان بکند (صحیح است) نه آقای دکتر

بقائی حق دارند متوقع باشند که تمام و کلیه آقایان تسلیمشان باشند و نه و کلا حق دارند از آقای دکتر بقائی توقع داشته باشند که ایشان تسلیم نظر اکثریت باشند میخواهم عرض کنم اینکه شما آقای دکتر بقائی دیروز فرمودید که شما تحت امرید یا باید بپذیرید و بپذیرید میخواهم عرض کنم که این اظهارات شایسته مجلس نیست ما باید در یکچنین موقع بسیار مهم بگذاریم مخالف اظهارش را بکند اگر هم موافقی هست اظهارش را بکند و مجلس هم در یک محیط بی سر و صدا و آرامی بتواند قضاوت صحیح بکند (دکتر بقائی - اجازه بدهید همچو وضعی باشد) بنده تقاضا میکنم از جنابعالی که متوسل باین اسلحه های زنک زده و هوچی گری نشوید بگذارید و کلا

در کمال آزادی نظر خودشان را در کمال سرحایت و آزادی اظهار بدارند .

رئیس - دیگر نظری نسبت بصورت مجلس نیست؟ آقای دکتر بقائی .

دکتر بقائی - عرض کنم آقایان دیروز بغاظر دارند که جناب آقای امیر تیمور راجع بآن شرحی که نوشته بودند بای خیر کمیسیون شرحی اظهار فرمودند که امضای ایشان جعل شده است من خوشوقتم که این جعل از طرف مجلس رسمیت شناخته شده

رئیس - بنشینید آقای جعل نیست الان امضاشان بای آنست یک چیزی الحاق کرده بودند گفتم علیجده چاپ شود امضای خودشان هم هست اگر ایشان که مخبر هستند خبر کمیسیون را مطابق عقیده کمیسیون نمیدادند جعل کرده بودند یا باید استعفا میدادند ،

دکتر بقائی - اجازه فرمائید یک مطلب دیگری هم هست یکی دیگر هم میخواستم عرض کنم که خبر کمیسیون دارائی و پیشه و هنر در چاپخانه مجلس چاپ نشده است و در چاپخانه خارجی بچاپ رسیده .

رئیس - چه مانعی دارد اگر مجلس معطل باشد کارگرا مریض باشند یا خراب باشد نباید کار بماند دکتر بقائی - میخواستم تأیید شده باشد و بماند .

رئیس - مثل اینکه خیلی چیز مهمی کشف کرده اید ، آقای امیر تیمور .

* این مذاکرات مشروح یکصدو نود و ششمین جلسه از یازدهمین دوره قانونگذاری

امیر تیمور - بانهایت احترامی که بمقام ریاست مجلس همیشه داشته و دارم .

رئیس - متشکرم .

امیر تیمور - فرمایشیکه امروز آقای دکتر بقائی فرمودند صحیح نمیدانم و عرایض بنده همان بود که دیروز عرض کردم .

رئیس - دیگر نظری نیست بصورت مجلس ؟ آقای نخست وزیر بفرمائید .

۴ - نطق نخست آقای وزیر
نخست وزیر - آقایان نمایندگان دیروز در موضوع امت نطق آقایان نمایندگان راجع بپیشنهاد دولت نسبت بنفت مذاکراتی در مجلس شورای ملی بعمل آمد بعقیده بعضی از آقایان نمایندگان در آن موضوع مدت نطق بااستناد بند ج از ماده ۸۹ غیر محدود است .

بند مزبور از این فرار است (برای مذاکره در باب لایحه بودجه سالانه کشور و عهدنامه ها و مقاله نامه ها و امتیازات مدت نطق غیرمحدود خواهد بود) بنده میخوام نظر آقایان نمایندگان محترم را باین نکته متوجه سازم که اگر در عبارات این بند دقت شود مقصود ...

مکی - مربوط بمجلس و رئیس مجلس است کشاورز صدر - بگذارید صحبت کنند مکی - رئیس دولت حق ندارد .

دکتر بقائی - ما نفت را نمیدهیم ایشان در تفسیر نظامنامه داخلی حق ندارند دخالت کنند . در آئیننامه داخلی دولت حق بحث ندارد .

رئیس - بشنید بگذارید رئیس دولت صحبت کند اگر خلاف نظم کنید ناچارم شما اخطار کنم .

نخست وزیر - بنده میخوام نظر آقایان نمایندگان محترم را باین نکته متوجه سازم که اگر در عبارات این بند دقت شود مقصود از عهدنامه و مقاله نامه قرارداد هائی است که بین دولت ایران و يك دولت خارجی منعقد است .

دکتر بقائی - امتیاز دارد .

نخست وزیر - نه موافقت نامه یا قراردادی که بین دولت و یا يك شخص یا يك شرکت خارجی منعقد شود (مکی - عجب !) و چون این موضوع قرار دادی است که بین دولت و يك شرکت خارجی منعقد شده است همانطوریکه جناب آقای رئیس فرمودند (دکتر بقائی - بافشار دولت انگلیس)

اطلاق اعطای امتیاز نیز نمیتوان بآن نمود بنا بر این بعقیده اینجانب مدت نطق باید محدود بوده و مشمول فقره دوم ماده ۸۹ آئیننامه داخلی مجلس باشد

دکتر بقائی - این مربوط بدولت نیست

رئیس - آقایان ساکت باشید قطع کلام نکنید بهتان اخطار خواهم کرد و اجرا میکنم اینکه آقای منگ مدنی میفرمودند تذکر میدهند اینست وضع مجلس اینها را آئین نامه داخلی مجلس اجازه داده است ؟

ملك مدنی - اخطار کنید از مجلس هم میتواند خارج کنید .

رئیس - كنت کاری هم نوشته ؟ در کجای آئین نامه نوشته است ؟ بنده شنیده ام اینجا بعضی اشخاصی که میآیند اینجا همراهشان زولور میآورند بکار هم گفته ام که تفتیش کنند هر که دارد باید توقیفشان کنند ، در محوطه هر کس مسلح آمد بدهند توقیف کنند .

ملك مدنی - باید طبق آئین نامه مجلس رفتار شود نخست وزیر - آنچه بنظر من میرسد تلف کردن وقت مجلس از رویه آقایان نمایندگان مجلس نباید دور باشد و اگر دولت تشخیص نمیداد که این موافقت نامه بین دولت و شرکت بانظر گرفتن اوضاع و احوال جهانی و زمان و امکان صلاح کشور است آنرا امضا نمیکرد و بعرض مجلس نمیرسانید و در این مواقع دولت و نمایندگان مجلس مسئولیت مشترک دارند البته تصمصم قاطع در این موضوع با خود مجلس شورای ملی است و بنده خواسته ام فقط جلب توجه آقایان نمایندگان را بنمایم و البته در اساس موضوع خود اینجانب و جناب آقای وزیر دارائی توضیحات لازم خواهم داد در خاتمه چون وقت خیلی کم است و دو روز بیشتر باآخر مجلس نمانده است تقاضا دارم اجازه و موافقت فرمائید شبا هم جلسات مجلس تشکیل شود .

رئیس - آقای مکی باید صحبتشان را بکنند تا ممل کند چون در جلسه گذشته میخواستیم برای وقت جلسه شب رای بگیریم اکثریت نبود الان تکلیف شب را تعیین کنیم بعد

مکی - دستورش را هم همین کنید .
دکتر بقائی - آقا يك وقتی هم برای سؤالات تعیین بفرمائید جلسه گذشته هم خودتان فرمودید .
رئیس - جلسه فوق العاده ای باید باشد فعلا عده برای رای کافی نیست بعداً رای میگیریم آقای مکی بفرمائید .

۴ - بیانات آقای مکی در موضوع نفت

مکی - بنده قبل از اینکه شروع بعرایض خود بکنم لازم دانستم که در جواب آقای دهقان عرض کنم که در این مجلس ما نکفتم وطن پرستی و حفظ کردن منافع ایران مونیبول کسی است البته در جریان دیروز بیننده ثابت شد که وکلای شرافتمند و طرفدار حفظ سرمایه ملی مملکت در این مجلس زیادند و من از صمیم قلب تمام آن نمایندگان را که جدیدت و کوشش میکنند تقویت میکنند ما را در این ابراز مخالفت از صمیم قلب تشکر میکنم و اصولاً میخوام عرض کنم ایرانی هیچوقت خیانتکار نخواهد شد (آزاد ایرانی) دچار اشتباه بشوند و اشتباه آنها خیانت بمملکت تلقی شود ولی خوشبختانه در این مجلس می بینم عده زیادی نمایندگان شریف و وطن پرست هستند که در حمایت از حق ملت ایران از هر نوع فداکاری کوتاهی نخواهند کرد ، این يك موضوع ، موضوع دیگری که بنده راجع بلایحه نفت دارم و در حقیقت اخطار نظامنامه است طرح موضوع نفت دیروز در مجلس ماده ۵۷ آئین نامه داخلی مجلس است که برای درج در تاریخ ایران برای نشان دادن فشاری که بر مجلس بوده است راجع بنفط قرائت میکنم ، کمیسیون خارجه و وظائف کمیسیون خارجه عبارتست از رسیدگی بخواج و طرحهای قانونی مربوط بمهد نامه ها و مقاله نامه ها و قرار داد ها با ممالك خارجه و امتیازات خارجه و استخدام اتباع خارجه و گزیننامه ها و قائل این برخلاف نس صریح آئین نامه داخلی مجلس ، خبر کمیسیون دارائی نه بکمیسیون بودجه و نه بکمیسیون خارجه رفته است و این برخلاف آئین نامه داخلی مجلس است و این شناز دگی فقط يك علتی دارد یا قطعاً همانطور که دولت انگلستان راجع همین قضیه همین

دولت فعلی بطوری که بنده اطلاع دارم نت داده است و بواسطه سیاست استتار ما امروز از این نت دولت انگلستان اطلاع نداریم يك همچو نتی هم داده اند که باید از مجلس بگذرد نمیدانم و قطعاً اگر نت نیست دولت باید تکذیب کند من اطلاع دارم که نت داده دولت انگلستان ...

نخست وزیر - دروغ است ، دروغ است ، تکذیب میکنم ، دروغ است

دکتر بقائی - عملتان نشان میدهد مکی - بنده صبح از آقای وزیر دارائی شنیدم دکتر بقائی - بنده اخطار دارم مکی - اجازه بفرمائید آقای دکتر بنده حرفم را تمام کنم .

رئیس - صحبتتان را بکنید . مکی - دیروز باین قسمت عرایضم رسبم - ۲ - بادقت در تغییرات منافع شرکت طبق بیان و منافع شرکت بر اساس محاسباتیکه اسم برده شد نشان میدهد که هواره منافع نشان داده شده ضمن بیان شرکت از منافعیکه محاسبه شده است بین چند در صد تا پنجاه درصد کمتر بوده است و این درصد هر قدر سالهای اخیر نزدیکتر میشود که قیمت نفت با سرعت بیشتری افزایش یافته است این اختلاف در صد پنجاه درصد نزدیکتر شده است (علت این مطلب اینست که بعنوان تعهدات طولی المده باوجود افزایش سریع قیمت نفت در بازار بین المللی نفت ایران بقیمتی کمتر از قیمت بین المللی نفت در چند سال پیش بدولت انگلستان فروخته شده است فقط در دو سال ۱۹۴۱ و ۱۹۴۲ میزان منافع طبق بیان از میزان منافع حساب شده زیادتر بوده است با مراجعه بخاطره های زمان جنگ جهانی اخیر که راههای دریائی در سالیهای نامبرده بالا بروی کشتیهای انگلیسی توسط زیر دریائیهای آلمان مسدود شده بود میتوانیم نتیجه بگیریم که در این دو سال بخصوص دولت انگلستان نتوانسته است نیازمندی دریا داری خود را که مخصوصاً در ناحیه مدیترانه و اقیانوس اطلس متمرکز بودند از محل محصول شرکت نفت ایران و انگلیس تأمین نموده و مجبور بوده است ما بعتناج خود را از کشور آمریکا و یانامع دیگری تهیه و تأمین نماید و بدلیل این عدم فروش نفت ایران بدولت انگلستان و فروش آن بقیمت بیشتر و بهتر بدیگر مصرف کنندگان این وضعیت استثنائی پیش آمد کرده است .

۳ - دلیل دیگری که این حقیقت را تأیید میکند این است که نظر بقدمان این مصرف کننده بزرگ نفت ایران یعنی دریا داری انگلستان میزان استخراج و صدور نفت مادرحوالی همدین سالها بنحو محسوسی تقلیل یافته است مثلاً میزان نفت صادر شده که از ایران در ۱۹۳۸ در حدود نهمیلیون و سیصد هزار تن بوده است در سال ۱۹۴۰ بهشت میلیون و سیصد هزار تن و در سال ۱۹۴۱ پنج میلیون و یانصد هزار تن تقلیل یافته و در سال ۱۹۴۲ مجدداً بهشت میلیون و چهارصد هزار تن بالغ گردیده است و سپس در سالهای آتی تا هود و دوازده و یانزده و یجده میلیون تن افزایش یافته است باین ترتیب ملاحظه میشود که حد اقل صدور نفت ایران بین سالهای ۱۹۳۲ تا ۱۹۴۸ در سال ۱۹۴۱ که با وضعیت غیر عادی بالا تطبیق مینماید دریا داری انگلستان نتوانسته است از نفت ایران استفاده نماید بوده و میزان صدور این سال تقریباً نصف میزان صدور ۱۹۳۹ و ۱۹۴۳ بوده است .

نکته دیگری که قابل توجه است اینکه چنانچه دیدیم وسعت امتیاز شرکت در قرارداد داری بالغ بر یانصد هزار میل مربع و یانصد و پنج هزار برابر وسعتی است که طبق قانون و نزولاً صاحب امتیازی میتواند برای بهره برداری قطعی در آن کشور نگاهداری نماید و البته بی معنی بودن این موضوع بر هر شخص عاقلی واضح و هویدا است .

برتری نسبی امتیاز جدید در این است که این مساحت را بصد هزار میل مربع تقلیل داده استولی تازه این مساحت خود پنج هزار برابر مساحتی است که در کشور نفت خیز و نزولاً برای بهره برداری بیک امتیاز گیرنده واگذار میشود بنا بر این واگذاری يك چنین وسعت پهناوری در انحصار يك شرکت واحد بهیچ وجه معقول و منطقی نیست و مسلماً با در نظر گرفتن نیازمندی های این کشور با استفاده سریع از منابع تحت الارضی خود بضرر کشور ایران میباشد که فعلا بیش از سه برابر محصول ایران است عیب اساسی واگذاری مساحتی بزرگ بصاحب امتیاز واحدی را چنانچه در کشور ما عمل شده است نشان میدهد و اولویت قوانین و نزولاً را در این قسمت که واگذاری مساحتی در حدود پنج هزار برابر کمتر را اجازه میدهد روشن میسازد .

شرکت نفت با تحت اختیار گرفتن يك ششم مساحت کل کشور برای اکتشاف و استخراج باعث شده است که دولت ایران نتواند از منابع تحت الارضی خود در این ناحیه سریعتر و زودتر استفاده نماید بعلاوه با آتربیکها و مانورهای خود شرکت مانع آن شده است که تا کنون شرکت دیگری نتواند در ایران ریشه دوآینده و موفق بهره برداری و استفاده از منابع نفتی سایر نقاط کشور شود با این ترتیب این ازدهای خطرناکی که روی پرارزش ترین منابع تحت الارضی ما خوابیده است در صورت ادامه این وضعیت همچنان مانع بزرگی بذر راه بهره برداری بیشتر و بخصوص سریعتر ما از منابع نفتی خودمان خواهد گردید (بقائی - صحیح است) و حال آنکه عیب ماندگی بیهنایت کشور ما نسبت بقافله تمدن و خرابی و ویرانی کشور که یکی از علل مهم آن همان وجود این منابع در دست شرکت نفت بوده است ایجاب مینماید که ما با سرعت و شدت بیشتر در شرایط مناسبتری چنانچه امروزه در سایر نقاط دنیا متداول است . از این منابع بنفع نسل رنج دیده کنونی بهره برداری بنمائیم .

تشریح وضعیت شرکت نفت در مدت فرار داد داری رفته رفته مرا بیش از آنچه که انتظار میرفت از ادامه جریان وقایع بازداشت و اکنون بجریان الفاء امتیاز داری و علل و عوامل آن و نتایجی که بر آن مترتب گردیده است مبادرت مینمایم .

تجدید امتیاز
مدارک و استادی موجود است که نشان میدهد که شرکت نفت از سال ۱۹۱۶ بعد بر اثر سفارش یکی از مشاورین خود میل بتمدید مدت امتیاز داری بوده و در این زمینه سمی وانی بککار میرده است .
نقشه تسلط بر نفت خاور میانه که تمدید امتیاز داری فقط اجرای قسمتی از آن بوده است همواره مورد نظر دولت انگلستان بوده و برای رسیدن باین

هدف از هیچگونه مجاهدت و کوشش مداوم خودداری نکرده است و در اثر همین مسامی بوده که شرکت نفت انگلیس و ایران که بوسله شرکتی تابعه خود نفت عراق و نفت خانتین و چون از نفت خانتین صحبت میکنم حالا در آتیه میرسیم که نفت خانتین پس از بستن بیمن سمه آباد اراضی ایرانست که واگذار شده بعراق (حائری زاده - صحیح است در دوره پهلوی این نعمت از ایران رفت) باین موضوع هم میرسیم که نفت خانتین که نفت خانتین چیست و چطور از ایران مجزا شده (دکتر بقائی - این ماده ۲۰۷ هم بکلی ملغی شده است) که نفت خانتین را بدست آورده بود موفق شد که مدت اولی را در سال ۱۹۲۵ برای مدت ۷۵ سال و دویمی را که مثل قرار داد داری ۶۵ ساله بود در سال ۱۹۲۶ برای مدت ۲۵ سال تمدید نماید و بنابر این فقط تمدید مدت امتیاز نفت ایران باقی مانده بوده است شرکت نفت انگلیس و ایران بتواند استفاده کامل از این منابع ذیقیمت را تا حوالی سال ۲۰۰۰ میلادی برای خود بطور انحصار تأمین نماید .

وجود این هدف یعنی میل بتمدید مدت امتیاز نامه داری یکی از علل اساسی اشکال تراشهای شرکت نفت در پرداخت حقوق حق ایران و حق الامتیاز تمهدی به بهانه و تفسیرهای ناروای متن قرارداد داری بوده است و چنانچه ضمن این بررسیها وقیلا گفته ام شرکت مثلاً به بهانه اینکه لوله نفت توسط افراد قبایل بریده شده است و باوجود آنکه ترمیم آن امر فوق العاده آسان و سهلی بوده و حداکثر ۲۰۰۰۰ لیره خرج داشته است در بیان ۱۹۱۶ خود معادل یکصد و شصت هزار لیره بعنوان تخمین خسارت وارده بحساب ایران گذارده و در سال ۱۹۱۷ مبلغ بالا را ۴۰۲۸۸۷ لیره افزایش داده و مشروع باستهلاک این وجه از محل حق الامتیاز متعلقه بایران نموده و تا سال ۱۹۲۰ ...

رئیس - آقای مکی بکفتری شما تأمل کنید آقای دکتر بقائی میگویند يك اخطاری راجع بماده ۴۳ دارند مقدم است بفرمائید .
دکتر بقائی - البته راجع ببنده ماده ۴۳ که وظائف کمیسیون بودجه را تعیین میکند منویسد رسیدگی ببدیون و معطالیات دولت و انتقالات اموال دولتی و امتیازات (از لحاظ مالی) همانطوریکه در جلسه گذشته هم بنده عرض کردم و جناب آقای رئیس در ابتدای جلسه ماقبل فرموده بودند میبایستی که این لایحه نفت بکمیسیون بودجه و کمیسیون خارجه هم برود و قبل از اینکه بکمیسیونها رفته باشد گزارشش بمجلس فرستاده شد و بعقیده من این برخلاف مقررات بود مخصوصاً مصرح است در بند ۵ ماده ۴۳ که باید در کمیسیون بودجه مطرح شود و مطالعه بشود

رئیس - این اخطاری که گردید بنظر من خوبست شما تمام نظامنامه را بخوانید ماده ۳۱ را حالا برایتان قرائت میکنند این يك موافقت نامه اصلاحی است بر طبق رائی که مجلس داد که استیفای حق دولت ایران بشود (صحیح است) همین ترتیب هم ماده ۳۱ تشخیص رابین وا گذاشته من بکمیسیون خارجه نفرستادم قرائت کنید که برخلاف آئین نامه واقع نشده .
(بشرح زیر قرائت شد)
ماده ۳۱ - رئیس مجلس مکلف است لوائح

عادی يك شوری را اعم از لواجیح بودجه و لواجیح که فوریت آنها در مجلس تصویب شده و همچنین طرحهایی را که قابل توجه شده باشد بلافاصله در مجلس علنی بکمیسیونهای صلاحیتدار ارجاع و اعلام نماید در صورت تردید در تشخیص صلاحیت کمیسیون نظر رئیس قاطع خواهد بود .

رئیس - پس چون نظر من قاطع است تشخیص دادم که این بکمیسیون خارجه نباید برود برای آنکه يك چیز جدیدی نیست يك موافقت نامه است بر طبق قانون برای استیفاء حق ایران همینطور هم که اینجا آقای ساعد اظهار کردند ...
دکتر بقائی - بکمیسیون بودجه باید برود جناب آقای رئیس نسبت بکمیسیون بودجه مصرح است .
رئیس - بکمیسیون بودجه بنظر من نباید برود يك دینار خرج نمیشود چیزی نیست و منحصراً در برنامه برای عمران و آبادی میشود چون جزء بودجه مملکتی نمیآید ، بطریق اولی نباید بیاید .
دکتر بقائی - برنامه که مال دولت افغانستان نیست ، مال دولت ایرانست .
رئیس - هر وقت امتیاز جدیدی پیدا کردند آنرا جزئاً و کلاعمل میکنند .
حائری زاده - مجلس در تمام شئونش باید مداخله بکند .

رئیس - مگر آخر ماده ۳۱ را نخواندید؟
دکتر بقائی - چرا بنده خواندم ولی در صورت تردید بنظر جناب عالی واگذار کرده اند این مصرح است خواهش میکنم نظر مجلس را راجع باین موضوع استفسار کنید .

رئیس - الان راجع به همین قرار داد نظر مجلس را میگیرم با اینکه بیننده احاله شده است من الان نظر مجلس را میگیرم ماده ۲۲۰ میگوید در مواردی که در مقام این آئین نامه اختلافی حاصل شود حل اختلاف با هیئات ریسه است و در حین انعقاد جلسه نظر رئیس قاطع خواهد بود الان که اکثریت حاصل شد با اینکه حق بمن داده شده است چون مدت نطق ایشان چقدر است من از مجلس رای خواهم گرفت من عقیده ام اینست که ایشان نبساعت بیشتر حق ندارند .

دکتر بقائی - اینکه مصرح است . مکی - مگر اینکه مرا با گلوله از اینجا باین برید .
رئیس - خیر وقتیکه مجلس رای داد شمارا باین میرند .
مکی - نظامنامه را که نمیشود ساعت بنفع هر چیزی تغییر داد .

دکتر بقائی - مگر بخواهید آئین نامه را تغییر دهید .
مکی - با وجود تذاکرات و فشار دولت ایران هیچگونه وجهی از بابت حق الامتیاز بدولت ایران نیرداخته است بطور خلاصه کلبه اشکال تراشها و بهانه چوئی های بالا و بسیاری اقدامات ناروای دیگر شرکت نفت که بهیچوجه با منطق و عدالت نیز وفق نمیداده است مسلماً برای خسته کردن ایران در اثر فشار اقتصادی و بنظور قبولاندن

نظریه تمديد امتیازنامه بهر نحوی که ميسر گردد بوده است .

ضمناً مسئولین شرکت و کارمندان عالی رتبه دولت انگلستان از هیچگونه پرویوگانسی برای ظالمانه نشان دادن امتیازنامه داری خودداری ننموده من بعنوان مثال مراتب زیر را که در اوت ۱۹۲۸ توسط سرجان سپین وزیر دارائی انگلستان نوشته شده است از نظر نمایندگان محترم میگذرانم : « طبق اطلاعات حاصله مذاکرات با ایران هنوز به نتیجه نرسیده است و آیا لازم است من از اشتراك منافع ایران و انگلیس در شرکت نفت بحث کنم آیا لازم است بگویم که قرارداد داری در مواقعی که سلاطین قاجار نمیفهمیدند چه میکنند بسته شده است از هر فایبل بیسید پاسخ متفق الیه این خواهد بود که بایستی در این قرارداد تجدید نظر بعمل آید » مذاکرات بین دولت ایران و شرکت نفت نیز بعداً ادامه داشته و در تمام این مذاکرات نمایندگان شرکت نفت با سرجان کدمن رئیس کل شرکت نفت انگلیس و ایران بوده ولی تا ۲۷ نوامبر ۱۹۳۲ که قرارداد داری از طرف دولت ایران ملغی میشود مذاکرات به نتیجه ای نرسیده و ظاهر مطلب این است که حدود انتظارات و توقعات شرکت نفت باندازه ای بوده است که توافقی ميسر نشده و دولت ایران چاره ای جز فسخ قرارداد داری بامید تغییر آن و احقاق حق خود بایستن قرار عادلانه تری نداشته است .

دولت ایران ضمن الفای امتیاز داری اظهار داشته و بدان وسیله خود را اخلاقاً متعهد مسازد که هر گاه شرکت برخلاف رویه سابق خود عمل نموده و منافع ایران را مورد نظر قرارداد دولت ایران حاضر خواهد بود بر اساسی که برای طرفین قابل قبول باشد امتیاز جدیدی بشرکت اعطاء نماید .

البته شرکت لغو امتیاز را قانونی نشناخته و دولت انگلیس هم پیشبانی شرکت برخاسته و یادداشت تهدید آمیزی برای ایران ميسرستد و استرداد الفای امتیاز را رسماً خواستار میشود و ضمناً متذکر میگردد که در صورت اقتضا از کلیه وسایل قانونی برای حمایت منافع قطعی و معزز شرکت نفت استفاده خواهد نمود و ضمناً کشتی زره پوش چهل هزار تنی نلسن را بسا تویهای ۱۵ اینچی بخلیج فارس اعزام داشت .

با وجود دریافت این یادداشت سخت دولت ایران جداً در تصمیم خود پانشاری نموده و حاضر با استرداد تصمیم خود که متکی بر حق و عدالت بوده است نمیشود . دولت انگلستان مجدداً یادداشت جدیدی بدولت ایران تقدیم داشته و متذکر میگردد که اگر الفای امتیاز پس گرفته نشود موضوع را به کام بین المللی لاهه برای رسیدگی مراجعه خواهد نمود

دولت ایران در پاسخ یادداشت بالا ضمن رد صلاحیت محکمه لاهه متذکر میگردد که در صورت ادامه رویه غیردوستانه از طرف دولت انگلستان به جامعه ملل شکایت خواهد نمود . دولت انگلستان بعضی اطلاع از این تصمیم دولت ایران که انگلستان را در این مورد مقصر قرار میداد پیش دستی نموده و با عجله خاصی بوسیله نماینده خود شکایتی بجامعه ملل تقدیم میدارد رئیس جامعه ملل بعضی دریافت شکایت دولت انگلستان تلگرافی بطرفین ارسال و توصیه و سفارش مینماید که در انتظار تعیین تکلیف از طرف جامعه ملل از هر گونه عملی که ممکن است جنبه دشمنی داشته باشد احتراز جویند .

جای توجه است که برخلاف کلیه اصول بین المللی دولت انگلستان با بهانه تراشهای مختلفی خود را مجاز به مداخله در امر فوق که فقط مربوط بروابط دولت ایران باشد شرکت نفت انگلیس و ایران و بنابر این امری صدمه داخلی بوده است دانسته و فشارهای غیر قانونی و ظالمانه بدولت ایران وارد آورده است و بعلمت همین دخالت بی رویه اشکالات بیشتری در حل اختلافات پیش آمد کرده است دولت ایران که با وجود لغو امتیاز برای ابراز حسن نیت هیچگونه اقدامی برای جلوگیری از عملیات شرکت ننموده بود پس از شکایت دولت انگلستان بجامعه ملل و بمنظور تأیید داخلی بودن امروزین دارائی وقت داور و علاه رئیس بانک ملی را بعنوان نماینده مینماید کرده و گزارشات خود را با توضیحات لازم بجامعه ملل تقدیم میدارد . جامعه ملل برای رسیدگی باختلافات طرفین دکتر بنش را انتخاب و تهیه گزارش را باو محول مینماید . مهمترین موضوع اختلاف دونگته بوده است : ۱- آیا حکومت ایران حق النشاء امتیاز را داشته است یا نه ؟

۲- برای قضاوت امر و تعیین حق کدام محکمه صلاحیت لازم را دارا میباشد ؟

نسبت بموضوع اول چنانچه میدانیم و قبلا هم توضیح شد شرکت مرکب تخلفات بی دردی نسبت بمفاد امتیازنامه شده و در همه موارد با خودداری از تعیین حکم خویش که طبق امتیازنامه موظف بدان بوده . عملاً راه هر گونه اقدام نسبت باحقوق حق ایران را از مجرای پیش بینی شده ضمن قرارداد مسدود نموده بود و بنابر این طبق اصل عمومی حقوقی دولت ایران حق داشته امتیاز را لغو نماید و بدین وسیله که تا بهار قیبه بود که باقی مانده و دولت ایران میتوانسته است با توسل بان احقاق حق نماید دولت انگلستان البته تمام جریانات بالا و طرز رفتار شرکت و انحرافات بی دردی او را از مقررات امتیازنامه و خصوص خودداری از تعیین حکم را که منتهی به تجمع شکایتهای ایران و لاینحل ماندن مشکلات شده بود ندیده انگاشته و راه باز برای لغو قرارداد

را اقدام از راه مراجع قضائی میدانست و از طرفی نسبت بموضوع ۲۰۱ چون مدعی بود که لغو امتیاز از طرف دولت ایران که منتهی برای اعتداد دولت دیگر محاکم ایرانی صلاحیت رسیدگی بموضوع را از دست داده اند الزاماً برای حل اختلاف تنها مرجع صلاحیتدار مرجع بین المللی یعنی محاکم بین المللی لاهه میباشد . البته بطلان این استدلال بر هر کس واضح و روشن است زیرا در صورت رأی اعتماد دولت ایران از مجلس شورای ملی ایران بعنوان پس از لغو امتیاز داری به هیچوجه بعمل دولت ایران جنبه قانونی نداده و فقط بتقویت مجلس از دولت به منظور تأیید لزوم احقاق حق ایران و انصراف شرکت از تشبث در مسائل غیر مجاز برای معلق نگاه داشتن دعاوی حقه دولت ایران بوده است مخصوصاً اینکه دولت ایران ضمن لغو امتیاز اضافه نموده بود که در صورتیکه شرکت حاضر باشد بدعاوی حقه ایران توجه نماید دولت ایران حاضر است که با رفع نواقص امتیاز موجوده حق شرکت نفت دائر با استفاده از امتیاز خود را مجدداً برسمیت بشناسد . بعلاوه چگونه ممکنست بطرز عملی که دولت ایران ضمن لغو امتیاز نامه بدان متشبث شده است نام قانون گذاشت و حال آنکه مراحل لازم الاجرا برای این که عمل یادستوری صورت قانونی بخود بگیرد اینست که موضوعی از طرف دولت بصورت لایحه قانونی بمجلس پیشنهاد شده و مجلس پس از شور و بحث در آن طبق موازین و مقررات معین آن را تصویب نموده و سپس مواد تصویبی بصحبه ملوکانه رسیده و در مجله رسمی منتشر شده باشد . هیچیک از این مراحل قانونی ضمن لغو امتیاز وجود خارجی پیدا نکرده است تا بتوان عمل دولت ایران را قانونی تلقی نموده و بانسکاه آن عدم صلاحیت مراجع قضائی ایران را ثابت برساند برای رسیدگی باین موضوع که امری داخلی است با ثابت برساند . بهر تقدیر آنچه مسلم است اینست که این تشبث دولت ایران در صورت رسیدگی بنفس امر از طرف مراجع بین المللی منتهی بمحکومیت دولت انگلستان میگردد و تنها بهمین دلیل و علت بود که برای حفظ پرستی دولت انگلستان حفظ پرستی که خود دلیل جانبی داری دکتر بنش از طرف دعواست حل قضیه توسط نامبرده بر اساس طرز عملی که بتصویب جامعه ملل رسیده و بنفع طرف بوده است عملی شده و بدین وسیله بدولت انگلستان فرصت کافی داده تا با اعدال هر گونه فشار و تشبث مخفی بعمل قضیه از مجرای پیشنهادی توفیق حاصل کرده و رسیدگی بقضیه توسط جامعه ملل را که مسلماً بمحکومیت دولت انگلستان منجر میشد موقوف و معلق بگذارد .

۴- تفنن و تشکیل مجدد مجلس رئیس - آقای مکی تامل کنید بیست دقیقه تفنن داده میشود . مکی - عهده که کافی است . بنده هم خسته نشده ام .

رئیس - این اختیارات با منست میخواستید يك ماده دیگری هم برای اینکار بگذاریم . (در ساعت ده و ربع مجلس بعنوان تنفس ختم و پنجاه و پنج دقیقه قبل از ظهر مجدداً بریاست آقای رضا حکمت تشکیل شد .) رئیس - آقای فرامرزی . عبدالرحمن فرامرزی - بنده الان عرضی ندارم . آشتیانی زاده - الان اگر ممکن است صحبتی بشود بنده عرضی دارم . رئیس - عرض کنم راجع بیانی که صبح آقای نخست وزیر کردند و ماده ۲۳۰ نظامنامه در هیئت رئیسه حالا مذاکراتی شد چون در ۸۹ از قرارداد اسمی برده نشده در هیئت رئیسه قرار شد در قسمت محدود بودن یا نبودن نطق بنظر مجلس شورای ملی گذاشته شود و مجلس هر طور اظهار نظر کرد همان طور باشد حالا ماده ۸۹ قرائت میشود . (بشرح زیر قرائت شد) ترتیب و مدت نطق : ماده ۸۹ - الف حد اکثر مدت نطق در جلسه علنی برقرار ذیل خواهد بود : ۱- برای استیضاح سه ساعت - ۲- برای اظهارات مخالف و موافق نسبت بلوایح و طرحها و توجیه طرح قانونی یا توضیحات مغبری که از لایحه دفاع مینماید و همچنین برای اظهارات مخالف و موافق نمایندگان در موقع تقاضای رأی اعتماد از طرف دولت که بلافاصله بعد از تشکیل کابینه بعمل خواهد آمد نیم ساعت . ۳- برای دفاع از توهین یا تعریف نطق و توجیه پیشنهاد کفایت مذاکرات و یا مخالفت با آن پیشنهاد و یا فوریت و عدم فوریت یا سؤال از وزیر و توضیح ثانوی در مقابل جواب وزیر و توضیح در باب پیشنهاد اصلاحی ۱۵ دقیقه . ب- در موارد استثنائی ممکن است مدت نطق در موارد فوق برای مجلس اضافه شود ولی این رأی بدون مذاکره بعمل میآید . ج- برای مذاکره در باب لایحه بودجه سالانه کشور و عهد نامه ها و مقاوله نامه ها و امتیازات مدت نطق غیر محدود خواهد بود . رئیس - از قرارداد در اینجا اسمی برده نشده معیناً در هیئت رئیسه بنماید که با رأی مجلس تکلیف این موضوع معین بشود . آقای فرامرزی . عبدالرحمن فرامرزی - بنده خیلی متأسف هستم که طرز صحبت ما طوری است که وقتی دونفر با یکدیگر در یک امری اختلاف نظر داریم همه نسبت اصال غرض میدهیم و تصور میکنیم آن کسی که مثل من نمیفهمد حتماً غرض دارد . همه ما ایرانی هستیم همه ما هم منافع ایران را میخواهیم حفظ بکنیم (صحیح است) من خودم بنام يك ایرانی و يك نماینده ایرانی هیچ تردیدی ندارم که دولت فعلی آنچه

قدرت داشته برای استیفای حق ایران بکار برده (صحیح است) (آزاد - من تکذیب میکنم) نه شما هم نمیتوانید تکذیب بفرمائید هر کس بگوید پیش از این باو ندادند پیش از این زورش نرسیده است (صحیح است) این را من هیچ تردید ندارم اما متأسفانه با این وضع فعلی که پیش آمده و تنگ فروب د یالله با این ترتیبی که الان جناب آقای رئیس فرمودند در هیئت رئیسه قرار شده متأسفانه يك ایجاد سوء فهم یا سوء تفاهم میکند بین دولت و ملت ایران مثلاً میفرمایند اسم قرار داد و اسم امتیاز این تو نیست این تو اسم قرار داد هست اول این را که چاپ کرده اند بما دادند نوشته است لایحه شماره فلان دولت راجع بقرارداد جدید نفت بین دولت ایران و شرکت نفت انگلیس و ایران اینجا نوشته است قرارداد جدید . رئیس - صحیح است صحیح است قرارداد در آئین نامه نیست درست است این قرارداد است . عبدالرحمن فرامرزی - این جانوشته چند مثال از طرز عمل اصل مصرحه در بند الف ماده ۴ قرارداد که این ضمیمه وابسته آن است . این ضمیمه وابسته قرارداد است . پس قرار داد است .

رئیس - صحیح است صحیح است قرارداد در آئین نامه نیست درست است این قرارداد است . عبدالرحمن فرامرزی - این جانوشته چند مثال از طرز عمل اصل مصرحه در بند الف ماده ۴ قرارداد که این ضمیمه وابسته آن است . این ضمیمه وابسته قرارداد است . پس قرار داد است .

دکتر طاهری (وزیر مشاور) - در نظامنامه قرارداد نیست . رئیس - آقای فرامرزی در آئین نامه قرارداد نوشته نشده است . فرامرزی - مقصودتان این است ؟ رئیس - بلی . مکی - این امتیاز جدید است . فرامرزی - پس بنده عرضی ندارم . رئیس - بهرحال رأی مجلس قاطع است . مکی - این امتیاز جدید است . دکتر بقائی - این امتیاز است . رئیس - هر اختلاف نظری که پیش بیاید بالاخره جز اینکه رأی مجلس قاطع است چیز دیگری نیست .

دکتر بقائی - این امتیاز جدید است . فرامرزی - مقصودتان این است ؟ رئیس - بلی . مکی - این امتیاز جدید است . فرامرزی - پس بنده عرضی ندارم . رئیس - بهرحال رأی مجلس قاطع است . مکی - این امتیاز جدید است . دکتر بقائی - این امتیاز است . رئیس - هر اختلاف نظری که پیش بیاید بالاخره جز اینکه رأی مجلس قاطع است چیز دیگری نیست .

دکتر بقائی - این امتیاز جدید است . فرامرزی - مقصودتان این است ؟ رئیس - بلی . مکی - این امتیاز جدید است . فرامرزی - پس بنده عرضی ندارم . رئیس - بهرحال رأی مجلس قاطع است . مکی - این امتیاز جدید است . دکتر بقائی - این امتیاز است . رئیس - هر اختلاف نظری که پیش بیاید بالاخره جز اینکه رأی مجلس قاطع است چیز دیگری نیست .

دکتر بقائی - این امتیاز جدید است . فرامرزی - مقصودتان این است ؟ رئیس - بلی . مکی - این امتیاز جدید است . فرامرزی - پس بنده عرضی ندارم . رئیس - بهرحال رأی مجلس قاطع است . مکی - این امتیاز جدید است . دکتر بقائی - این امتیاز است . رئیس - هر اختلاف نظری که پیش بیاید بالاخره جز اینکه رأی مجلس قاطع است چیز دیگری نیست .

این بیان را نکتید) ما نه امتیاز تازه ای دادیم نه يك وجب برخاک امتیاز علاوه کردیم نه يكسکال بر مدت افزودیم (دکتر بقائی - و از تمام دعاوی خود صرف نظر کردیم) ما فقط آمده ایم يك قرار داد یا يك مقاوله نامه ای (دکتر بقائی - ما از حرف خودتان اتخاذ سند میکنیم که این مقاوله نامه است) ما فقط آمده ایم که يك مقاوله نامه و يك قرار دادی بین ما نه بنا يك دولت دیگر يك مذاکره کردیم و بعد نتیجه این مذاکره توانستیم يك مبلغ زیاد تری برای دولت ایران بگیریم .

دکتر بقائی - و از حقوق خودمان صرف نظر بکنیم .

فرامرزی - اولی امتیاز است یا قرارداد است ؟

وزیر دارائی - و چون این امتیاز نامه نیست و قرار داد است و در آئین نامه هم کلمه قرار داد ذکر نشده پس بنابر این بنظر من هیچ مانعی ندارد که مدت نطق محدود باشد .

دکتر معظمی - جناب آقای رئیس اظهار نظامنامه دارم .

رئیس - برطبق چه ماده ای ؟

دکتر معظمی - بر طبق همین ماده اینکه میخواهید رأی بگیرید این قابل رأی گرفتن نیست . رئیس - بالاخره هر اختلافی که پیش بیاید برای مجلس قاطع است آقای دکتر معظمی .

دکتر معظمی - بد بخت ترین ملت منی است که اراده خودش را در موقع اظهار نظر از دست بدهد و بزرگان قوم مثل يك مرده در روی صندلیها بنشینند (صحیح است) و در مسائل ابتدائی این طور اظهار نظر کنند آقای رئیس مجلس شورای ملی حق ملت ایران در بین است .

رئیس - بسیار خوب منته میگویم مجلس باید معین بکند .

آزاد - شما دارید یا مال میکنید حق ملت ایران را .

رئیس - بمن مربوط نیست با مجلس است .

آزاد - شما یا مال میکنید .

رئیس - من جز بانظر مجلس شورای ملی کاری نخواهم کرد .

دکتر معظمی - اجازه بدهید این وضع مجلس طوری مرا متشنج کرد که من ناچار شدم در اینجا وظیفه نمایندگی خود را که نماینده يك شهرستان فقیر گرسنه و بیچاره و بالاخره نماینده يك ملتی هستم که من خودم در خوزستان جز تراجم جز با برهنگی جز بیچارگی هیچ ندیدم این حرفهایی که من اینجا میزنم بضرر خودم است ولی من و دل گر فاشویم چه باك - غرض انتر میان سلامت اوست . من هیچ چیز اهمیت نمیدهم يك ملت عاقل يك مطلبی را که میخواهد بگذرانند باید با هم همفکری کنند همفکری

۵ - تفهس مجدد برای تشکیل جلسه خصوصی

رئیس - اجازه بدهید راجع بجلسه خصوصی منہم شخصاً موافقم کہ این قضیہ حل بشود و تکرار میکنم کہ هیچکاری در این مجلس بدون نظر مجلس شورایی ملی نخواهم کرد و مجلس شورایی ملی در هر صورت رأیش قاطع است الان ہم مانمی ندارد من خودم میگویم جلسه خصوصی تشکیل بشود آقایان ہم بدون این کہ غیبت کنند در جلسه خصوصی بیایند چون تکلیف اینکار باید معین شود و مجلس شورایی ملی باید تکلیف اینکار را معین کند ہیئت رئیسه ہم نظری جز نظر مجلس شورایی ملی ندارد آقایان بفرمائید جلسه خصوصی .

(مجلس ۳ ربع قبل از ظهر ختم شد .)

رئیس مجلس شورایی ملی - رضا حکمت

بگیریم اگر صلاح مملکت است باید رأی بدهیم (صحیح است) و شجاعانه ہم بملت بگوئیم کہ این اشکالات هست این وضیعت هست (صحیح است)

دکتر بقائی - ماہم همین را میگوئیم .

دکتر معظمی - ۰۰ اگر ہم مصلحت نیست

من از اشخاصی نیستم کہ بگویم ما باید شدید باشیم و قطع رابطه بکنیم باید پیشنهاد متقابلہ بدهیم این است کہ بنده خواستم از مقام ریاست تمنی بکنم راجع بیک موضوعی کہ ممکن است نظائر پیدا بکند و وقتی کہ استقلال مملکت در خطر باشد از این سوابق بد بضرر مملکت سوء استفاده کنند بیشتر دقت شود من هیچ غرضی ندارم و حتی قصد نداشتم حرف بزنام ولی این وصیعت را کہ دیدم خدایا خودت میدانی برای قسمی کہ بقرآن خورده بودم وظیفه خودم دانستم کہ این عرایض را اینجا بکنم .

دکتر بقائی - ملت ایران از شما قدردانی

خواهد کرد .

کنند کہ بطور آبرومندانه بگذرانند یک چیزی کہ مسلم است اینستکہ این قرار داد است و قرار داد امتیاز است و ضمیمہ امتیاز است بنشینید جلسه خصوصی کنید باہم همفکری کنید من از آن اشخاصی نیستم کہ بگویم این ہیأتی کہ اینجا نشسته است خیانت کرده است بنشینیم باہم فکر کنیم کہ چه راهی برای اینکار اختیار کنیم مفیدتر است مصلحت مملکت را باید در نظر بگیریم سیاست خارجی را در نظر بگیریم بنشینیم یک کاری بکنیم کہ در خارج نگویند ، یک مشت مردم نشسته اند الان در این لایحه سه چهار کار برخلاف قانون شده است یکی اینکه این از مسلمات است کہ باید برود بکمسیون بودجه (صحیح است) ولی نیامده است باید ما آمد بکمسیون بودجه دیگر اینکه از وظائف کمسیون خارجہ بوده است و باید برود بکمسیون خارجہ نرفته است حالا ہم میگویند کہ این امتیاز نیست ، خیر آقا این امتیاز است در اینجا ملت حق دارد اظهار نظر کند باید بنشینیم سیاست مملکت را در نظر بگیریم باہو و جنجال کہ نمیشود باید قلمرا در دست بگیریم کاغذ را در دست